

Ny modell för att sluta tränga undan socialt utsatta i stadsplanering

Offentliga miljöer är till för alla, men socialt utsatta personer glöms bort, eller rent av byggs bort. Istället för att tänka "Hur ska vi göra för att inte få dem att använda den här platsen" har man i Göteborg tagit fram en ny modell för att också rösterna från personer i hemlöshet och deras trygghet ska vägas in när områden utvecklas.

Från busshållplatsen till Kallebäcks vård och omsorgsboende är det en sträcka på 300 meter. Många av de boende, personer i hemlöshet med beroenden, har svårt att gå. Men de går ner till bussen, gör sina ärenden på stan, kommer tillbaka, trötta och inte sällan lite berusade. På vägen upp till boendet kunde de ofta trilla ihop.

–. Och så låg man där. Och fick begära allmänhetens uppmärksamhet, "snälla, kom och hjälp mig!". Och så kommer någon och säger "vad ska jag göra nu, hur ska jag lyfta, du luktar lite sprit", det blir en svår situation, säger **Petter Nilsson**, projektledare för Mutual benefits.

. – Våra processer har verkligen inte lyckats med att uppmärksamma människor i social utsatthet. Det enda sättet de har uppmärksamrats på har varit att tänka "hur ska vi få dem inte använda den här platsen", säger Petter Nilsson, Mutual Benefits projektledare.

Lösningen blev ett samarbete med Stadsmiljöförvaltningen och två enkla bänkar på vägen upp.

– Idag trillar inte brukarna ihop längre. Tryggare för brukarna, tryggare för allmänheten.

MÖTEN MELLAN BOENDEN

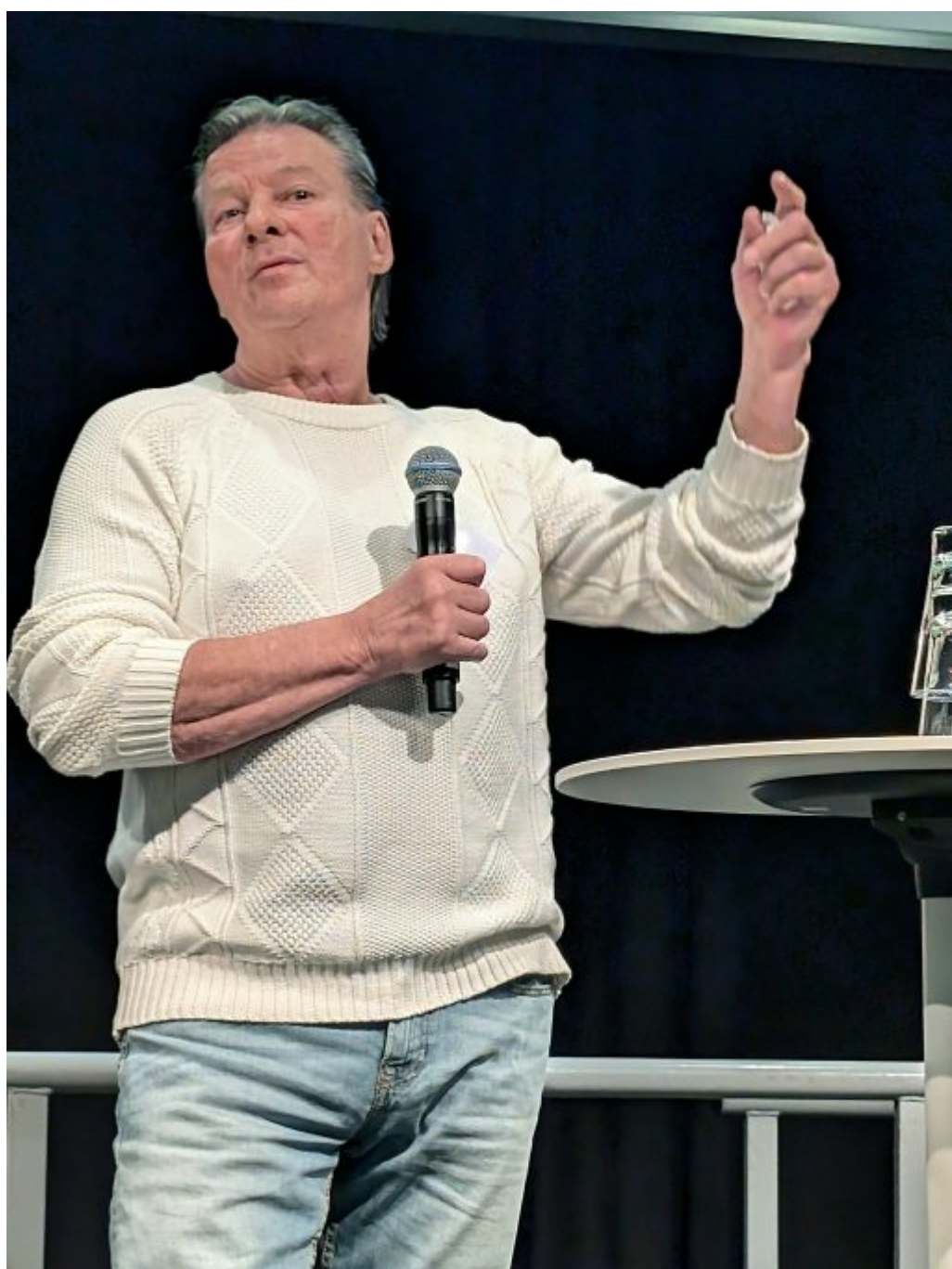
Mutual benefits är ett Vinnovafinansierat samarbete som genomförts av Göteborgs stad tillsammans med Wallenstam, Stena Fastigheter, Chalmers och Göteborgs stadsmision. Meningen är att visa att det går att förebygga otrygghet, skapa förståelse

och inkludering av personer i hemlöshet och samtidigt öka tillgången till det offentliga för alla. Projektet inleddes i november 2021 och avslutas nu den sista oktober 2024.

"STARKT ATT DE VILL SAMVERKA MED OSS"

På projektets slutkonferens medverkade **Lars Nilsson** och **Mary Olofsson** från Center mot hemlöshets verksamhetsråd.

– Att det överhuvudtaget existerar att de vill samverka med oss missbrukare är positivt. Det är starkt och det bör fortsätta. Som sagt, en stad är till för alla, inte bara för några, säger Lars Nilsson.

Lars Nilsson från Center mot hemlöshets verksamhetsråd, på slutkonferensen för Mutual Benefits.

Mary Olofsson konstaterar att vägen till att nå fram till målgruppen är att söka upp personer i hemlöshet där de finns. Att man måste ta sig ut också till akutboenden för att, som i hennes eget fall, få fatt i personer som kan medverka i verksamhetsrådet.

– Det är helt underbart att Göteborgs stad kommer på en sån här grej. Att vi som har varit hemlösa får en röst i staden, för att folk tänker på oss. Och att fastighetsägarna är intresserade, det är nåt nytt! säger hon.

– Det är helt underbart att Göteborgs stad kommer på en sån här grej, säger Mary Olofsson från Center mot hemlöshets verksamhetsråd.

TILLTRÄDESFÖRBUD FÖR PERSONER I BEROENDE

Att socialt utsatta exkluderats från stadsplanering har bidragit till att allmänhet och företagare försökt undvika möten med gruppen. Istället har insatser gjorts för att begränsa deras användning av det offentliga rummet och socialt utsatta skuffas undan till andra platser. Sedan kan det hela börja om.

Den här omflyttningsspiralen var vad Mutual benefits ville stoppa, med hjälp av en ny stadsutvecklingsprocess. Projektledare Petter Nilsson är anställd av Socialförvaltningen Sydväst i Göteborg och konstaterar att allmänhet, medelklass som han själv, kan uppleva det som otryggt när socialt utsatta personer samlas.

– När vi säger socialt utsatta här handlar det om personer i hemlöshet, personer i beroendeproblematik, personer med psykisk ohälsa. Staden eller fastighetsägare fångar upp otryggheten och försöker möta mitt behov, att jag ska bli tryggare. Då jobbar man med [exkluderande design](#), till exempel färre eller mer obekväma sittplatser, eller att ta bort väderskydd. Det här är personer som spenderar långa tider utomhus, så förr eller senare börjar det regna, säger han.

En annan undanträngningsmekanism är att utrymmen som varit för alla omvandlas till konsumtionsytor. Därtill kommer införande av ordningsregler, och så finns alkoholförtäringförbudet som blir ett tillträdesförbud för personer med beroendeproblematik.

Det finns också andra processer som kan tränga ut befintliga, eller planerade boenden, om allmänheten eller fastighetsägare mobilisering för att boenden ska flyttas eller aldrig byggas.

"MYCKET MARMOR OCH GULD"

Det aktuella området i Kallebäck bestod utöver boendet i huvudsak av ett industriområde. I samband med att Wallenstam skulle bygga nytt uppstod oro på boendet och ett rykte om att också boendet köpts upp av företaget spreds. Ryktet var seglivat och svårt att få stopp på.

– De sa "tror du verkligen att de skulle låta det här boendet vara kvar när det börjar bli exklusivt ?

Det är mycket marmor och guld i det nya området. Men Wallenstams förvaltare och fastighetsskötare kom och mötte brukarna på boendet, våning för våning. Mötena var ganska intensiva, berättar Petter Nilsson.

– "Vad gör ni här egentligen?" Det var ganska frustrerat och irriterat. Men det mötet krävdes verkligen och efter det hörde vi inte ryktet längre. För mig är det ett kvitto på att de boendes trygghet har ökat.

EMPATI I BÅDA RIKTNINGAR

En del av Mutual Benefits kallas platssamverkan. Det handlar om att få till empati, i alla riktningar. Brukarna fick se att ansvarig på Wallenstam inte var för fin för att lämna kontoret på Avenyn och komma ut och lyssna. Utgångspunkten för platssamverkan bör vara respektive boende och i stadsplaneringen bör man fundera på hur man väljer att placera verksamheter som Kallebäcksboendet.

Nu finns ett antal framtagna grundprinciper, som att brukarnas behov ska beaktas på en jämställd nivå med andra invånares. Därtill kommer att hålla området fint och funktionellt, att personalen förstår att de kan behöva ta en aktiv roll i grannskapet, korta och enkla kontaktvägar mellan aktörer och så att skapa möten och förståelse.

Vad har varit den största förtjänsten med det här projektet?

– Jag tror att det handlar om att på något sätt sätta människorna i social utsatthet i centrum. Fram till nu så har allting alltid tvärtom varit lite att sätta dem mer i periferin. Både fysiskt och liksom mentalt. Våra processer har verkligen inte lyckats med att uppmärksamma de här människorna. Det enda sättet de har uppmärksamats på har varit att tänka "hur ska vi få dem inte använda den här platsen", säger Petter Nilsson.

GLÖMS BORT I PLANPROCESSER

Analytikern **Anjelica Hammersjö** har följdforskat Mutual Benefits för FoU i Väst, Göteborgsregionens enhet för forskning och utveckling. Hon har bland annat gått igenom underlaget för planprocessen i det aktuella området.

– I en hel del underlag och utredningar är det väldigt tydligt att Kallebäcks boende i princip inte nämns överhuvudtaget, säger hon.

Social resursförvaltning fick ta del av materialet inför byggnationen, men skickade inte in några synpunkter om att ta hänsyn till boendet. I intervjuer med Anjelica Hammersjö har Wallenstam reagerat på att de antagit att den sociala aspekten beaktats i stadens planeringsfas, men att så inte skett. Åtminstone inte på ett sådant sätt som sker med andra hållbarhetsperspektiv.

Under projektet har popup-caféer och trygghetsvandringar arrangerats, men många av de aktiviteter som bidragit till en bättre hemkänsla i området, såsom nya skyltar och julbelysning på boendet, är inte åtgärder som kräver samverkan.

– Hade jag bott på ett boende hade jag tyckt att det var toppen med alla de här åtgärderna kring boendet, säger Anjelica Hammersjö som poängterar att det nya arbetssättet inte ska vara en engångsföreteelse. Hon fortsätter:

– Det här ska implementeras i alla verksamheter i boende och hemlöshet.

Anjelica Hammersjö har följdforskat på Mutual Benefits och sett att det är väldigt tydligt att det befintliga boendet för personer med omsorgsbehov och beroende inte nämndes i utredningar och underlag för stadsplaneringen. En praktisk fråga framöver är vem som ska anses ha tid att arbeta med dylika frågor, inte minst inom den ständigt ansträngda socialtjänsten.

VAR STADEN REDO?

– Vän av ordning kan tänka att om man ville ha ett helhetsgrepp i staden kring alla de här stora och svåra frågorna, som projektet faktiskt ville hantera, så borde fler förvaltningar ha varit formella projektpartner – precis som socialförvaltningen önskade från början, säger Anjelica

Hammersjö.

När projektet nu närmar sig slutdatum kan de konstatera att sociala erfarenheter inte förts in i processen av tre anledningar: uppdraget har saknats, likaså vanan och så har det funnits en upplevelse av saknad efterfrågan.

Text och porträttbilder: Hanna Strömbom

Ingångsbilden visar det nya området Kallebäcks terrasser med en skylt in till Kallebäcks vård och omsorgsboende innan skylten byttes ut. Foto: Mutual benefits

Läs mer:

[Mutual benefits – klok design för ökad trygghet och en stad för alla](#)